

МУЗИКОЗНАВСТВО

УДК 785.1(477.63)

Башмакова Наталія Вікторівна,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри «Народні інструменти»
Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки
ORCID 0000-0002-9484-2406
nbashmakova.7@gmail.com

Кікас Вікторія Петрівна,
викладач кафедри «Народні інструменти»
Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки
vika.kikas@mail.ru

Федотов Юрій Павлович,
заслужений артист України,
старший викладач кафедри «Народні інструменти»
Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки
annalora46@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ОРКЕСТРОВОГО ВИКОНАВСТВА НА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТАХ: ДОСВІД ДАМ ІМ. М. ГЛІНКИ

Мета дослідження – в історичному аспекті охарактеризувати специфіку фахової підготовки артистів оркестру народних інструментів, що склалася на відділі/кафедрі «Народні інструменти» Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки. **Методологія** ґрунтується на культурно-мистецтвознавчому підході та історичному, компаративному, описово-аналітичному методах, що дають змогу розглянути еволюцію оркестрових форм виконавства на народних інструментах в м. Дніпро та вплив концертно-фестивальних заходів на динаміку навчального процесу. **Наукова новизна.** Вперше в історії українського музикознавства розглядається оркестрова практика виконавства на народних інструментах Дніпропетровщини. **Висновки.** Традиції фахової підготовки оркестрантів на кафедрі «Народні інструменти» Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки формувалися впродовж 70 років. Специфіка цього процесу визначається співіснуванням трьох колективів, їх комплектацією та унікальною концертною практикою, що реалізується під час проведення міжнародного фестивалю «Музика без меж».

Ключові слова: оркестрове виконавство, оркестровий клас, оркестр народних інструментів, Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки.

Башмакова Наталія Вікторівна, кандидат искусствоведения, доцент, заведуючий кафедрой «Народные инструменты» Днепропетровской академии музыки им. М. Глинки; **Кікас Вікторія Петрівна**, преподаватель кафедры «Народные инструменты» Днепропетровской академии музыки им. М. Глинки; **Федотов Юрій Павлович**, заслуженный артист Украины, старший преподаватель кафедры «Народные инструменты» Днепропетровской академии музыки им. М. Глинки.

Формирование культуры оркестрового исполнительства на народных инструментах: опыт ДАМ им. М. Глинки

©Башмакова Н. В., 2018

©Кікас В. П., 2018

©Федотов Ю.П., 2018

Цель исследования – в историческом аспекте охарактеризовать специфику профессиональной подготовки артистов оркестра народных инструментов на кафедре «Народные инструменты» Днепропетровской академии музыки им. М. Глинки. **Методология** основана на культурно-искусствоведческом подходе и историческом, компаративном, описательно-аналитическом методах, позволяющих рассмотреть эволюцию оркестровых форм исполнительства на народных инструментах в г. Днипро и выявить влияние концертно-фестивальных мероприятий на динамику учебного процесса. **Научная новизна.** Впервые в истории украинского музыковедения рассматривается оркестровая практика исполнительства на народных инструментах Днепропетровщины. **Выводы.** Традиции профессиональной подготовки оркестрантов на кафедре «Народные инструменты» Днепропетровской академии музыки им. М. Глинки формировались на протяжении 70 лет. Специфика данного процесса определяется сосуществованием трех коллективов, их комплектацией и уникальной концертной практикой, реализующейся во время проведения международного фестиваля «Музыка без границ».

Ключевые слова: оркестровое исполнительство, оркестровый класс, оркестр народных инструментов, Днепропетровская академия музыки им. М. Глинки.

Bashmakova Nataliya, Candidate of Art Criticism, Associate Professor of the Folk Instruments Department, Glinka Dnipropetrovsk Academy of Music; Kikas Victoria, Lecturer of the Folk Instruments Department, Glinka Dnipropetrovsk Academy of Music; Fedotov Yuriy, Honored Artist of Ukraine, Lecturer of the Folk Instruments Department, Glinka Dnipropetrovsk Academy of Music

Formation of the culture of orchestral performance on folk instruments: the experience of Glinka Dnipropetrovsk Academy of Music

The purpose of the article to characterize the specifics of the professional training of the artists of the orchestra of folk instruments, formed on the department of Folk Instruments of M. Glinka Dnipropetrovsk Academy of Music, in the historical aspect. **Methodology** is based on the cultural-artistic approach and historical, comparative, descriptive-analytical methods that allow to consider the evolution of orchestral forms of performing on folk instruments in the city of Dnipro and the influence of concert and festival events on the dynamic of the educational process. **Scientific Novelty.** First in the history of Ukrainian musicology is considered the orchestral practice of performing on folk instruments of the Dnipropetrovsk region. **Conclusions.** Traditions of professional training of orchestralists at the Department of Folk Instruments of M. Glinka Dnipropetrovsk Academy of Music was formed for 70 years. The specifics of this process are determined by the coexistence of the three teams, their complete set and unique concert practice, which is realized during the international festival “Music without limits”.

Key words: orchestral performance, orchestral class, the orchestra of folk instruments, M. Glinka Dnipropetrovsk Academy of Music.

Актуальність теми дослідження. На початку ХХІ ст. зусиллями провідних діячів академічного народно-інструментального мистецтва було відкрито наукову дискусію щодо специфіки функціонування колективних форм виконавства на народних інструментах у системі вищої музичної освіти [1].

Аналіз досліджень і публікацій. У цей час означився і регіональний підхід до осмислення оркестрової практики, який розвивається і нині (розвідки Ю. Лошкова, З. Стельмашука) [2; 5]. На перехресті цих наукових інтересів виникає тема даної статті, актуальність якої зумовлюється як відсутністю наукових праць, присвячених особливостям розвитку оркестрового виконавства на народних інструментах на Дніпропетровщині, так і необхідністю осмислення сучасної оркестрової практики в регіональному вимірі та навчально-методичному контексті.

Мета дослідження. В історичному аспекті охарактеризувати специфіку фахової підготовки артистів оркестру народних інструментів, що склалася на кафедрі «Народні інструменти» Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки.

Виклад основного матеріалу. Одним з напрямків процесу формування академічного народно-інструментального мистецтва був розвиток традицій оркестрового виконавства. Окреслюючи основні віхи еволюції цього напрямку на Дніпропетровщині, слід визначити, що в місті оркестрові колективні форми музикування на народних інструментах почали формуватися лише в середині ХХ ст. і, на відміну від ансамблевих форм (які з'явилися раніше – у 1920-х роках), цей вид виконавства так і не отримав професійний статус. На Дніпропетровщині ніколи не існувало професійного оркестру народних інструментів. Його відсутність компенсувалася ансамблевими формами¹.

Осередком розвитку оркестрових форм виконавства на народних інструментах на Дніпропетровщині були спеціалізовані навчальні заклади (школи, училища та консерваторія/академія), а також заводські будинки культури та вишівські клуби художньої самодіяльності, тобто сфера музичної освіти та аматорського музикування. Майже кожне десятиліття, починаючи з середини ХХ ст., при будинках культури з'являлися нові аматорські колективи (які зникли з розпадом Радянського Союзу):

у 1950-х – оркестр народних інструментів Палацу культури ім. Ілліча заводу ім. Г. Петровського (колектив мав звання «Народного»), на чолі якого були такі відомі музиканти, як Вільгельм Гамбургер, Віктор Аксьонов, Віктор Колісниченко, Станіслав Пархомович;

у 1960-х – оркестр клубу ім. К. Лібхкнехта, який очолювали Віктор Бурцев, Юрій Федотов (1960-1980-ті) та оркестри клубу заводу «Червоний Профінтерн» і клубу заводу «Комінтерн» (керівник – В. Гамбургер);

у 1970-х – оркестр Палацу культури «Шиннік» (керівник – Леонід Дніпров) та оркестр при ПК Железнодорожников (керівник – Володимир Готвянський).

Серед вишівських аматорських оркестрів народних інструментів активну позицію займали колективи Дніпропетровського сільськогосподарського інституту, який в різні роки очолювали Володимир Клименко та Анатолій Долгозв'яга; Дніпропетровського гірничого інституту, керівником якого у 1977-1997 рр. був Олександр Дишук; Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту – 1980-1983 рр., керівник Л. Дніпров.

Більш тривалою та плідною з позицій розвитку оркестрового виконавства на народних інструментах в місті була практика, яка реалізувалася (та продовжується дотепер) в спеціалізованих навчальних закладах, що готують фахівців музичного профілю. Оркестр Дніпропетровського педагогічного училища (нині – Педагогічний коледж Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара) очолювали Вільгельм Гамбургер, Леонід Житченко; нині – Леонід Антонович Зіневич. В училище культури, де серед колективних форм музикування завжди домінували ансамблі народних інструментів, оркестровим класом керував Віктор Аксьонов; нині – Володимир Іванович Тіпер.

В Дніпропетровському музичному училищі ім. М.Глінки оркестровий клас було відкрито у 1948 р. Впродовж тридцяти п'яти років колектив очолював Віктор Іванович Готвянський. Він, будучи майстерним аранжувальником та справжнім ентузіастом своєї справи, як викладач та диригент формував у учнів особливе ставлення до оркестрового виконавства на народних інструментах. За часи

діяльності В.І. Готвянського в оркестровій репертуарній практиці ствердилася традиція, яка базувалася на поєднанні фольклорної та класичної течії (виконувалися оригінальні твори, побудовані на народному тематизмі, та переклади шедеврів світової класики). Колектив брав активну участь у музичному житті міста, виїжджав з концертами до Кривого Рогу, Запоріжжя [2, 96].

Після закінчення педагогічної практики В.І. Готвянського (у 1983 р.) оркестровий клас очолив Михайло Сергійович Васильєв, а у 1984 – 1990 рр. – В.В. Колісниченко. У 1988 р. під керівництвом Віктора Васильовича оркестр став лауреатом Всеукраїнського конкурсу оркестрів народних інструментів серед музичних училищ. Йому належала ідея популяризації оригінального оркестрового репертуару, який створювався на Дніпропетровщині. Так у 1987 р. колективом була підготовлена концертна програма до ювілею Ю.Г. Корнієнка – відомого музиканта та композитора-аматора, випускника Дніпропетровського музичного училища.

У 1990-х оркестром керували такі досвідчені викладачі відділу народних інструментів, як Віктор Семенович Пікінер (1990-1993 рр.), Юрій Васильович Кутєпов (1993-1996), Ольга Анатоліївна Коваленко (1996-1998 рр.), Володимир Олександрович Красношлик (1998-2000 рр.). У 2000 р. відповідальність за роботу оркестрового класу прийняв Юрій Павлович Федотов. У 2001 р. колектив брав участь у звітному концерті Дніпропетровської області у Національному палаці «Україна» м. Київ (у складі зведеного оркестру народних інструментів області), у святкових концертах Дніпропетровського оперного театру [2, 98]. Творчі репертуарні стратегії були в цей час спрямовані на розкриття тембрової самобутності оркестру та на поглиблення художньо-образного розуміння у студентів феномена оркестрового звучання.

З відкриттям на базі музичного училища вищого навчального закладу – у 2004 р. філії Харківського державного університету ім. І.П. Котляревського, у 2006 р. – Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки (з 2016 р. – Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки) почався новий етап розвитку професійної освіти для виконавців на народних інструментах. Структурні зміни вимагали і перегляду підходів до організації роботи оркестрового класу. У 2007 р. на відділі народних інструментів з'явився Молодший оркестр народних інструментів, в якому студенти перших курсів коледжу грають з учнями старших класів ЦМШ. Колектив очолювали: Ю. Федотов (2007-2009 рр. та з 2015 рр. і до тепер), Є. Тітова (2010-2012 рр.), М. Кулініч (2012-2015 рр.). Великий оркестр народних інструментів об'єднав учнів старших курсів коледжу та студентів академії. З року в рік міцнішав його виконавський потенціал, що позначилося на об'ємах програм та на якості їх виконання. В перше десятиліття існування зведеного оркестру мала місце практика частішої зміни керівників О. Коваленко (2008); В. Красношлик (2009-2010); Л. Верещака (2011-2012); С. Карлов (2012-2014); К. Єзікова (2014-2015). З 2015 р. оркестровий клас веде В. Кікас, і той факт, що ази диригентської майстерності Вікторія Петрівна опанувала в класі Д. Ільїна – викладача Криворізького музичного училища, колишнього вихованця В. Готвянського – дозволяє зафіксувати процес формування виконавської традиції, що базується на спадкоємності творчих проглядів.

Характеристика фахової підготовки оркестранті-народників в ДАМ ім. М. Глінки не буде повною без згадки про ансамбль народних інструментів «Козачок», який був створений у вересні 1992 р. за ініціативою Володимира Олександровича Красношлика (нині – завідувач ПЦК «Народні інструменти»). Прилив нових творчих сил, що відбувся з відкриттям консерваторії, надав можливість переформувати ансамбль, який на той час вже мав добру репутацію в професійних колах², у камерний оркестр народних інструментів. Впродовж свого 25-річного існування творчий колектив вів активну концертно-конкурсну практику³, співпрацюючи як з відомими артистами, так і молодими виконавцями-солістами, а також з капелою бандуристів «Чарівниці» ДАМ ім. М. Глінки.

До вересня 2017 р. всі три колективи, відносно загально прийнятої термінології [5], були академічними оркестрами народних інструментів, але цього навчального року відбувся кардинальний перегляд інструментального складу та напрямку подальшого розвитку «Козачка». На його основі виник український оркестр народних інструментів «Січеслав», дебют якого відбувся в грудні 2017 р. В історії навчального закладу це була перша вдала спроба відійти від андріївського типу оркестрового складу. Частково успадкований репертуар «Козачка» ніби зазвучав рідною мовою в тембровому сплетінні бандур, домр та кобз, цимбалів, баянів, скрипок та духових інструментів.

Таким чином, специфіка сучасного етапу організації процесу фахової підготовки оркестрантів у комплексному навчальному закладі «Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки» на кафедрі «Народні інструменти» перш за все визначається функціонуванням відразу трьох колективів, які різняться функціональною спрямованістю, кількістю учасників та рівнем розвитку їх виконавських вмінь.

Молодший оркестр народних інструментів, метою якого є формування основ оркестрового мислення, складається з учнів старших класів музичної школи та першого і другого курсів коледжу; загальна кількість учасників – 20-25 осіб. Колектив щорічно (або двічі на рік) готує та виконує у концертах-звітах цікаві концертні програми, що складаються з 7-9 творів.

Великий оркестр народних інструментів (приблизно 50-60 виконавців) об'єднує студентів старших курсів коледжу (9-14 осіб) та студентів і магістрантів академії (27-35 осіб), при цьому половина оркестрантів (інколи і дві третини) є «ознайомцями» (тобто грають не на інструментах фаху). В складі оркестру також є ілюстратори (10-13 фахівців).

До складу камерного оркестру «Козачок», а нині – українського оркестру народних інструментів «Січеслав» (20-25 виконавців), входили/входять лише найкращі студенти та ілюстратори, які є колишніми вихованцями ДАМ ім. М. Глінки. Колектив існує в формі факультативних занять.

Поєднання в межах одного колективу виконавців суміжних освітніх рівнів позитивно впливає на розвиток навичок оркестрової гри та надає можливість опрацьовувати більш складний репертуар. Спільне музикування учнів з різним рівнем виконавської підготовки (в цьому аспекті слід ще раз відзначити, що для більшості з них оркестровий інструмент не є фаховим) є корисним для представників обох сторін – молодших оркестрантів мотивує більш досконало в

технічному відношенні гра старших, яких, в свою чергу, надихає роль взірця та вселяє впевненість у власних можливостях. На подібних засадах будуються й колективні заняття в ефективних педагогічних концепціях музичного виховання.

Вагомим аргументом мотивації навчання є концертна практика оркестрових колективів. У цьому аспекті величезну роль відіграють форуми виконавців на народних інструментах, що з 2014 р. щорічно проводяться у рамках міжнародного фестивалю «Музика без меж» [6]. Їх структура складається з сольних концертів гостей, їх виступів з Великим оркестром народних інструментів, майстер-класів та творчих зустрічей.

Завдяки цьому мистецькому заходу студенти отримують незабутні враження, що надихають на творчі подвиги, та як оркестранти набувають досвід спільного музикування з провідними виконавцями сучасності. Гостями-солістами проведених п'яти форумів були лауреати міжнародних конкурсів: всесвітньовідомий баяніст Йосиф Пуріц; доцент Ростовської державної консерваторії ім. С. Рахманінова Валентин Терешенко (балалайка); доцент КНМАУ імені П.І. Чайковського Людмила Шорошева (домра, кобза); віртуоз-баяніст, соліст Білоруської державної філармонії Владислав Пліговка; соліст-ансамбліст Національного академічного оркестру народних інструментів України, заслужений артист України Андрій Войчук (цимбали, сопілка, флейта-панна, волинка); соліст та концертмейстер «Государственного академического русского народного ансамбля “Россия” имени Людмины Зыкиной» Валерій Матряшин (домра); заслужений артист України, професор Одеської національної академії музики ім. А.В. Нежданової Володимир Мурза (баян); заслужений артист України, доцент кафедри народних інструментів Одеської національної музичної академії ім. А.В. Нежданової Олександр Мурза (балалайка); викладач класу етно-духових інструментів КНУКіМ Олесь Журавчак (сопілка, окарина, флейта-панна, дрімба); композитор та джазовий виконавець Віктор Соломін (електродомра-тенор); старший викладач кафедри народних інструментів України Харківського національного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського Яна Данилюк (домра); соліст Харківської обласної філармонії Дмитро Жаріков (баян); професор, заслужений артист Литви Вітаутас Тятянскас (бірбіне); фіналістка конкурсу «Eurovision Young Musicians – 2012» Олександра Денісеня (білоруські цимбали); викладач Нижегородської державної консерваторії (академії) ім. М. Глінки Нікіта Власов (акордеон).

Спілкування між студентами, гостями та численними слухачами цього мистецького марафону безсумнівно є плідним методом творчого збагачення та розвитку академічних традицій народно-інструментального мистецтва. Його практичне значення позитивно відображається на рості оркестрової культури, а саме – на рівні виконавського мислення учасників, якості звуковидобування та фразування, темповій та динамічній мобільності колективу (дані зауваження будуються на основі аналізу відгуків фахівців, які є постійними слухачами, та враженнях самих гостей форуму). Фестивальна практика відбивається на репертуарній політиці – програма Великого оркестру зумовлена не лише навчальними планами, а й творчими вимогами гостей-солістів – саме вони пропонують твори для спільного виконання (в цьому ракурсі слід зауважити, що концертна програма фестивалів та програма державних іспитів не співпадають).

В процесі підготовки статті було проведене опитування оркестрантів з метою виявлення їх ставлення до організації форумів та роботи оркестрового класу. Усі студенти добре ставляться до участі оркестру у фестивальных заходах та підтверджують позитивний вплив концертної практики на динаміку розвитку власних виконавських здібностей. Деякі оркестранти, що грають не на фаховому інструменті, висловили побажання вдосконалювати навички гри на оркестрових інструментах (зокрема детально ознайомитися з нюансами специфіки звуковидобування), а деякі (гітаристи) просили замінити оркестрові різновиди балалайки гітарною групою, щоб виконувати акомпанемент на інструменті з фаху. Серед сформульованих пропозицій – прохання переглянути принцип організації репетиційної роботи (були висловлені побажання збільшити кількість групових занять) та план проведення фестивальных заходів. Передбачений навчальною програмою графік роботи оркестру (три рази на тиждень по дві години) збільшується за день-два до відкриття фестивалю – з приїздом солістів. У зв'язку з цим було запропоновано розосередити в часі виступи солістів – запрошувати не водночас на початку весни, а протягом всього навчального року. Це дасть можливість оркестрантам дійсно насолоджуватися творчим спілкуванням з видатними виконавцями, а не «переробляти в екстремальному порядку трактовки опанованих творів, підстроюючись під інтерпретації солістів». Не зважаючи на те, що репертуар оркестру в останні роки складається саме з оригінальних творів, створених у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., студенти висловили прагнення грати саме сучасну музику, яка, в більшості випадків, є досить трудомісткою з позиції опанування (метро-ритмічні складнощі та художньо-змістовна сутність). Також серед зауважень репертуарного характеру – збільшити кількість саме оркестрових творів, а не обмежуватися виключно акомпанементом. Є бажання збільшити час професійного спілкування з гостями (збільшити кількість майстер-класів) та розширити коло обговорюваних питань (зокрема ввести традицію проведення майстер-класів з диригування). Це вказує на те, що студенти (зокрема ті, хто отримують додаткову кваліфікацію «керівник оркестру народних інструментів») бачать себе в майбутньому диригентами, продовжувачами традицій оркестрового виконавства на народних інструментах.

Наукова новизна. Вперше розглядається оркестрова практика виконавства на народних інструментах Дніпропетровщини на прикладі діяльності оркестрів народних інструментів ДАМ ім. М. Глінки.

Висновки. Традиції фахової підготовки оркестрантів на кафедрі «Народні інструменти» Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки формувалися впродовж 70 років. Велику роль в цьому процесі грали викладачі (В. Готвянський, В. Красношлик, Ю. Федотов), які організовували та впродовж тривалого часу очолювали існуючі на кафедрі оркестрові колективи (В. Колісниченко, В. Пікінер, Ю. Кутєпов, О. Коваленко, С. Карлов, В. Кікас). Специфіка сучасного етапу визначається співіснуванням трьох оркестрів народних інструментів, їх комплектацією та унікальною концертною практикою, що реалізується під час проведення міжнародного фестивалю «Музика без меж».

Примітки

¹ Так серед творчих одиниць Дніпропетровської обласної філармонії були ансамблі народних інструментів – у середині 1960-х ансамбль під керівництвом лауреата міжнародних конкурсів М.С. Васильєва; у 1990-х – до 2015 рр. квартет народних інструментів «Слов'яни» під керівництвом заслуженого артиста України (2010) Ю. Федотова. Існували і народно-інструментальні колективи при Дніпропетровському будинку органної та камерної музики.

² Колектив став лауреатом Регіонального конкурсу виконавців на народних інструментах (1997 р.), Міжнародного фестивалю «Хвилі Дніпра» (1998 р.), IV фестивалю народної інструментальної музики (1999 р.).

³ У 2011 р. камерний оркестр народних інструментів «Козачок» отримав звання лауреата I премії V Міжнародного конкурсу-фестивалю народної музики «Самородки» (м. Севастополь); у 2014 р. – лауреата I Міжнародного фестивалю-конкурсу оркестрів, інструментальних ансамблів «Яскрава симфонія Прикарпаття» (м. Трускавець).

Література

1. Академічне мистецтво оркестрів народних інструментів і капел бандуристів спеціальних музичних вузів України: тези Всеукраїнської наук.-теорет. конф. (Київ, 2 грудня 2005 р.) / [ред.-упор. М. Давидов]. Київ, 2005. 104 с.

2. Дніпропетровська консерваторія ім. М. Глінки (1898-2008) [нариси] / під заг. ред. Т. Медведнікової. Дніпро: АРТ-ПРЕС, 2008. 208 с.

3. Лошков Ю.І. Творчість В.А. Комаренка і народно-інструментальне виконавство в Слобідській Україні (перша половина XX століття): дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.01 / Харківська держ. академія культури. Харків, 2000. 205 с.

4. Сідлецька Т. Практична культурологія. Історія народно-оркестрового виконавства України: підручник. URL: http://posibnyky.vntu.edu.ua/narodniy_rkestr/rozd1.html

5. Стельмашук З. М. Творча діяльність народно-інструментальних оркестрових колективів Тернопільщини другої половини XX – початку XXI століття. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство. 2014. № 2. С. 50-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUm_2014_2_10.

6. The International festival of music art «Music without limits». URL: <http://mwlfestival.com/#tabs|Soloists:conductors>

References

1. Davidov, M. (Eds.). (2005). Academic art of orchestras of folk instruments and choral bandurists of special music universities of Ukraine. Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Theoretical Conference. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

2. Medvednikova, T. (Eds.). (2008). Dnipropetrovsk Conservatory M. Glinka (1898-2008) [sketches]. Dnipropetrovsk: ART PRESS [in Ukrainian].

3. Loshkov, Yu. I. (2000). V.A. Komarenko's creative work and folk-instrumental performances in Sloboda Ukraine (first half of XX century). Candidate's thesis. Kharkiv: Academy of Culture [in Ukrainian].

4. Sidletska, T. (n. d.). Practical cultural studies. History of folk-orchestral performance of Ukraine. Retrieved from http://posibnyky.vntu.edu.ua/narodniy_rkestr/rozd1.html [in Ukrainian].

5. Stelmashchuk, Z.M. (2014). Creative activity of folk-instrumental orchestral teams of Ternopil region of the second half of the XXth – beginning of the XXI century. Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Series: *Art Studies*, 2, 50-57 Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUm_2014_2_10.

6. The International festival of music art «Music without limits». Retrieved from <http://mwlfestival.com/#tabs|Soloists:conductors> [in Ukrainian]